

tako i od istraženih terena u vlastitim umjetničkim propitivanjima. Izloženi rani studentski radovi, karikature i nekoliko slika nastalih u Parizu ranih pedesetih produbljuju zapažanje o Kristlu upravo u tom smjeru. Stoga se jukstaponiranje apstrakcije iz vremena EXAT-a i karikatura u čijim se pozadinama doista može prepoznati sličan geometrijski uzorak, te kratak niz u prvom dijelu izložbe pomalo tendenciozno složen tako da implicira Kristlov pravocrtan stilski razvoj koji neizbježno vodi apstrakciji kao konačnoj posljedici, čini kao Glavanov ustupak akademskim inačicama historijske kontekstualizacije, odnosno povijesno-umjetničke stereotipizacije u prezentaciji umjetničkog djela. No, zadržimo li se podalje od takvih pomalo ishitrenih načina povijesne identifikacije, svi izložbeni segmenti, pogotovo oni, uvjetno rečeno, od "marginalne" važnosti,

daju dah života razbacanim udovima umjetničke ostavštine koja je lako mogla biti prezentirana rigidnim cjepidlačenjem oko dva do tri važna i identitetski jednoznačna repera. Postav *Studija Rašić* i Olega Hrzića svakako je suptilno reagirao na navedenu situaciju, tako što je podjelom na četiri cjeline artikularane dvama pregradnim zidovima podjednako jasno izdvojio ono zaokruženo, sažeto i čisto u drugoj polovici izložbe i ukrotio kaotičnu heterogenost njezina prvog dijela. Tim više, nažalost, upada u oči prilično nezgrapna tehnička izvedba: neobično oštar kut rasvjete koji na bijelim zidovima proizvodi dugačke nepravilne sjene i reflektori koji u ionako slabo zamračenom prostoru za projekcije gledateljima Kristlovih filmova samo što ne svijetle ravno u oči.

Iva Körbler

IZMEĐU UTOPIJE I REVOLUCIJE

POS - društveno poticana stanogradnja
Galerija likovnih umjetnosti, Osijek
7.12.2006.-22.2.2007.
Autor izložbe: Krešimir Galović

Važan segment ovogodišnjeg 20. slavonskog bijenala u osječkoj Galeriji likovnih umjetnosti pripao je suvremenoj arhitekturi u Hrvatskoj, preciznije, ostvarenjima mlade i mlade generacije hrvatskih arhitekata, objedinjenih na projektiranju društveno poticane stanogradnje (POS) kao jedinstvene teme u korpusu recen-

tne hrvatske arhitekture. Autor izložbe, povjesničar umjetnosti i teoretičar arhitekture 20. stoljeća, Krešimir Galović, prihvatio se osjetljive teme stručne revalorizacije trinaest najboljih ostvarenja društveno poticane stanogradnje, s namjerom da fokus interesa u percepciji stručne i kulturne javnosti bude konač-

no pomaknut od banalnih, aferaško-senzacionalistički intoniranih novinskih napisa o POS-u te politički intoniranih zadjevica na razinu vrednovanja arhitekture i stvaranja svijesti o vrijednosti novih arhitektonskih izričaja mlade i mlade generacije hrvatskih arhitekata.

Zakon o POS-u donesen je 2001., kada započinju i prve arhitektonske realizacije, a do 2006. završeno je sedamdesetak objekata, a još četrdesetak zgrada je u fazama izgradnje. Revolucionarna i za naš kontekst krajnje napredna ideja da je država investitor socijalne gradnje koji se ne miješa u kreativni posao arhitekata u Zakonu o POS-u definirana je kao "stanogradnja poticana javnim sredstvima radi zadovoljavanja stambenih potreba i poboljšanja kvalitete stanovanja što šireg kruga građanstva, kao i unapređenja graditeljstva". Ono što je posebno važno jest činjenica da POS-om "kvalitetna arhitektura više nije

povlastica, niti se događa u okvirima Metro-pole, ili u nekom od većih regionalnih središta, nego i u manjim mjestima, nerijetko urbano-ruralna karaktera" (K. Galović). Trinaest najvrednijih realizacija koje je struka do sada prepoznala i visoko vrednovala nije uvijek nailazilo na optimalnu recepciju sredine, čime je slučaj POS-ove izgradnje otvorio potpuno novi problem sociologije arhitekture u Hrvatskoj na prijelazu u novo tisućljeće: očekivali bismo, naime - poučeni iskustvom prevratničke misije hrvatske moderne arhitekture između dva svjetska rata - da su temelji za prihvata novih i drugačijih arhitektonskih ostvarenja već davno položeni u svijesti prosječna hrvatskoga stanovnika, jer su moderni arhitektonski oblici tridesetih godina također nicali u malim urbanim formacijama i na rubovima gradskih naselja. No, kratki spoj koji se dogodio u svijesti budućih stanovnika sagrađenih objekata POS-a naveo nas je na

duboku zabrinutost: stanovnici nisu htjeli uveljaviti u gotove stanove zbog "čudne" boje fasade, "ružnoga" oblika zgrade, neobičnog formata prozora i sl. Da stvar bude gora, svoj su obol dodali izvođači građevinskih radova, koji su štednjom na materijalu i lošijom kvalitetom ugrađena materijala od one ugovorene odgovornost uporno prebacivali na mlade arhitekta, tobože, još bez prakse u graditeljstvu, zaboravljajući da se među projektantima nalaze i naši istaknuti i međunarodno afirmirani arhitekti srednje generacije (Penezić & Rogina, Sanja Filep, Helena Paver Njirić, Goran Rako). Galovićev su odabir na izložbi idejno najzanimljiviji i najkvalitetnije realizirani objekti, koje problematizira isključivo u kontekstu arhitektonsko-stilsko-morfološkog vrednovanja: zgrada u Zagrebu Sanje Filep (2003.), zgrada u Đakovu Roberta J. Lohera, Petra Miškovića i Branimira Rajčića (2003.), zgrada u Zadru Darija Gabrića (2003.), zgrada u Krapinskim Toplicama Ive Letilović i Morane Vlahović (2003.), zgrada na Rabu Davora Katušića i Produkcije 004 (2003.), zgrada u Zagrebu Gorana Rake i Nataše Jakšić (2003.), zgrada u Rovinju Helene Paver Njirić (2003.), zgrada u Čakovcu Koraljke Brebić, Mirka Buvinića, Maje Furlan Zimmermann, Ivana Galića i Siniše Glušica (2003.), zgrada u Križevcima Penezića & Rogine (2004.), zgrada u Delnicama Vladimira Kasuna i Ivice Plaveca (2004.), zgrada u Krapini Vesne Mravinac i Dubravke Vranić (2004), zgrada na Cresu Studia Capsula (Ivana Ergić, Vanja Ilić, Vesna Milutin) iz 2004. te zgrada u Otruševcu kod Samobora (2004.), arhitektonskog tandema Letilović-Vlahović, koja je nedavno nagrađena 3.

nagradom na 41. zagrebačkom Salonu arhitekture u Zagrebu.

Apsurdna situacija sa zgradama POS-a pokazala se na razini nepovjerenja građanstva prema stručnoj ocjeni: pohvalne recenzije, nagrade i arhitektonska imena koja su bez obzira na mladost jamčila kreativnost i idejnu svježinu nisu bila dovoljan jamac stanarima. Kada se svemu tome dodao još i politički šlagvort bacanja drvla i kamenja na "skandalozne Čačićeve stanove", loše građevinski izvedenu i "nakaznu" suvremenu arhitekturu, zaključak nije mogao biti drugačiji no što u katalogu izložbe definira Krešimir Galović - da se zapravo radi o "tipičnom ksenofobičnom strahu male sredine od novoga i nepoznatoga pa makar ono bilo dobro, po tko zna koji put u povijesti dokazujući tezu da kultura stanovanja ne ovisi o uvjetima, nego o razvijenosti potreba korisnika". Ova izložba i slavenskom kulturnom krugu dokazuje kako je upravo realizacijama POS-a na hrvatsku arhitektonsku scenu definitivno stupila nova generacija kvalitetnih arhitekata koja se nemilosrdno bori s nelojalnom građevinskom konkurencijom kvaziurbanih vila, višekatnih *betonjara* i predimenzioniranih pseudomodernističkih zdanja koja su u svemu napustila napredne postavke i tlocrtna mjerila humane i funkcionalističke međuratne arhitekture. Koja će stilska struja prevladati na našim prostorima, strah nas je i pomisliti, a kamoli izvoditi stručne zaključke bazirane na uvidu u stanje urbanističkog košmara na terenu.